

Nr 376.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar; given Stockholms slott den 23 april 1918.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

1:o.

att lägenheten Fällan må med i statsrådsprotokollet angivet område från förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Raestorp nr 1 i Gränna socken av Jönköpings län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med rätt för lägenhetens innehavare till fri utfartsväg över stamfastigheten;

2:o.

dels att lägenheterna litt. Bb, Bc, Bd, Be, Bf, Bg, Bh, D, E, F, G, H, I och K må var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från förra militiebostället $3\frac{3}{4}$ mantal Sandby kungsgård nr 14 i Norra Sandby socken av Kristianstads län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels ock att området litt. Ba av samma egendom må å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor, under förbindelse för köparen att icke förändra

den å ägolotten befintliga manbyggnadens vare sig yttre eller inre karaktär eller några av dess fasta inventarier utan tillstånd av riksantikvarien;

3:o.

att det till förra militiebostället 1 mantal Häggenäs nr 12 i Fulltofta socken av Malmöhus län hörande västra torvmosseskiftet må med i statsrådsprotokollet angivet område försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

4:o.

att ett i statsrådsprotokollet omförmält område om 20.235 hektar må från förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Labol nr 1 i Spekeröds socken av Göteborgs och Bohus län försäljas till J. E. Nyström i Labol mot en köpeskillning av 3,050 kronor, att vid tillträdet kontant inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, samt under villkor i övrigt:

att köparen bestrider alla med områdets avskiljande och lagfart å fånget förenade kostnader;

att områdets innehavare skall vara skyldig uppsätta och för framtiden underhålla stängsel i gränsen mot kronans mark; samt

att kronan förbehålles rätt till utfartsväg på sätt vid värderingen av området föreslagits;

5:o.

att den till förra militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Hjältorp nr 1 Västergården i Frissla socken av Älvsborgs län hörande vattenkraften i Hjältorps ström jämte det å handlingarna bifogad karta utmärkta utmål om 1.161 hektar må till Ignar Andén försäljas mot en köpeskillning, som skall utgå efter ty i gällande lag om expropriation är föreskrivet och till beloppet på Andéns bekostnad bestämmas av tre gode män, av vilka Kungl. Maj:ts befallningshavande och Andén vardera utse en och domaren i orten den tredje, dock att köpeskillningen för vattenkraften, däri icke inräknat lösen för utmålet, icke må bestämmas till lägre belopp än 31,000 kronor, samt under villkor i övrigt:

att köpeskillningen erlägges kontant vid tillträdet till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet;

att områdets innehavare skall vara skyldig att, där så påfordras, i gränsen mellan utmålet och kronans mark uppsätta och för framtiden underhålla lämpligt stängsel;

att köparen eller hans rättsinnehavare skola vara skyldiga att vid kraftstation i Hjältorps ström kostnadsfritt tillhandahålla innehavaren av förenämnda hemman elektrisk kraft till belopp, motsvarande 20 hästkrafter på turbinaxel, till säkerhet varför inteckning skall lämnas i den försålda fastigheten; samt

att köparen ensam skall vidkännas de med områdets avskiljande och lagfart å fänget förenade kostnader;

6:o.

dels att ägolotten litt. c må från kronoegendomen $\frac{3}{4}$ mantal Regumatorp nr 2 Millomgården i Sjögerstads socken av Skaraborgs län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar samt hembjudas ägolottens nuvarande brukare Karl Fredrik Andersson;

dels ock att egendomens hemskitte samt ägolotterna litt. a, b och e ävensom ängsskitet må vart för sig med i statsrådsprotokollet angivet område försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor samt, vad ägolotten litt. e beträffar, med förbehåll om rätt för änkan Albertina Wennergren att under sin återstående livstid mot en årlig avgäld av 15 kronor bebo och bruka den av henne innehavda lägenheten å denna lott;

7:o.

att lägenheterna Stora Klinten, Hermansdal och Falgrenstorp må var för sig med i statsrådsprotokollet angivet område från kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 2 Hustru Britasgården och $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 3 Herr Persgården i Eggby socken av Skaraborgs län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med förbehåll om rätt för innehavare av stamhemmanet till fri väg över lägenheten Falgrenstorp;

8:o.

dels att det i kronoegendomen 1 mantal Skålltorp nr 1 och 1 mantal Hallabo nr 2 i Skärvs socken av Skaraborgs län ingående hemmanet

Hallabo nr 2 må med i statsrådsprotokollet angivet område å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

dels att torplägenheterna Kockatorp, Lilla Ekeberg och Storskogen må var för sig med likaledes i statsrådsprotokollet angivet område från samma egendom upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels ock att tre i protokollet omförmälda områden om tillhoppa 0.342 hektar må från samma egendom upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med rätt för Gustaf Nordqvist i Bråneke att erhålla hembud å desamma; samt

9:o.

att, sedan nedannämnda ägölotter blivit avskilda från kronoparken Garpenberg i Kopparbergs län,

dels ägölotterna nr I och XVII må var för sig med av domänstyrelsen föreslaget område å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

dels ock ägölotterna nr II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV och XVI må var för sig med av domänstyrelsen föreslaget område upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar.

De till dessa ärenden hörande handlingar och kartor skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Alfred Petersson.

*Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den
23 april 1918.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN,
UNDÉN,
THORSSON.

Departementschefen, statsrådet Petersson anhöll att få underställa Kungl. Maj:ts prövning åtskilliga ärenden angående försäljning av kronoegendomar eller upplåtande av lägenheter från dylika egendomar, vilka ärenden syntes böra föranleda framställning till riksdagen, samt anförde häröfom följande:

1:o.

Förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Raestorp nr 1 i Gränna socken av Jönköpings län är utarrenderat till den 14 mars 1920 mot ett årligt arrende av 630 kronor. Egendomen, som är belägen 13 kilometer från staden Gränna och 9 kilometer från Förnäs station å Jönköping—Gripensbergs järnväg, har en areal av 116.137 hektar, däraf 18.492 hektar tomter och åker, 24.819 hektar äng, 72.304 hektar betes- och skogsmark samt 0.522 hektar impediment. Egendomen består av två skiften, hemskitet

[1.]
Raestorp nr 1
i Jönköpings
län.

och det cirka 1 mil därifrån belägna utskiftet, utgörande egendomens andel i allmännings-skiftet Södra Hultet.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att den å hemskiftet belägna lägenheten Fällan, som är försedd med bostadshus, tillhörigt änkan Lotta Hansson, måtte upplåtas till henne som eget hem med det område, som utmärkts å en av lantmäterianskultanten G. A. Tydén år 1916 över egendomen upprättad karta. Lägenhetens föreslagna areal uppgår till 11.190 hektar, därav 1.349 hektar tomter och åker. Den har värderats till 3,000 kronor, därav 1,081 kronor för växande skog. Utfartsväg borde tillförsäkras densamma, varjämte borde iakttagas, att inga andra hus än som tillhörde kronan inginge i försäljningen.

Egendomen i övrigt borde enligt uppskattningsmännens åsikt fortfarande utarrenderas.

Vederbörande överjägmästare har, med hänsyn till nuvarande låga arrendesumma och egendomens tämligen avlägsna läge från annan kronoegendom, ansett det vara för statsverket fördelaktigast, att densamma försåldes i sin helhet, fördelad i tre lotter, av vilka Fällan skulle utgöra en, samt återstoden av hemskiftet ävensom allmännings-skiftet de bägge andra.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har förklarar sig icke hava något att erinra mot det av uppskattningsmännen uppgjorda förslaget.

Domänstyrelsen har yttrat, att styrelsen visserligen helst skulle anslutit sig till överjägmästarens förslag om hela egendomens försäljning, men då något avgörande skäl mot en fortsatt utarrendering av huvudegendomen ej vore anfört, ville styrelsen biträda uppskattningsmännens förslag.

För egen del instämmer jag med domänstyrelsen och hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att lägenheten Fällan må med ovan angivet område från förra kronofogdebostället $\frac{5}{8}$ mantal Raestorp nr 1 i Gränna socken av Jönköpings län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnehems-lägenheter från kronoegendom, med rätt för lägenhetens innehavare till fri utfartsväg över stamfastigheten.

2:o.

I en till 1913 års riksdag avlåten proposition, nr 19, föreslog Kungl. Maj:ts riksdagen medgiva, att 21 till förra militiebostället $3\frac{3}{4}$ mantal Sandby kungsgård nr 14 i Norra Sandby socken av Kristianstads län hörande lägenheter finge upplåtas såsom egnahemslägenheter. Riksdagen biföll denna proposition. Ifrågavarande egendom är belägen 15 kilometer från Hässleholm och 9 kilometer från Balingslövs järnvägsstation. Förutom ett område om 89.274 hektar, som avsatts till kronopark, innehåller egendomen, sedan förberörda lägenheter fransålts densamma, en areal av 170.235 hektar, därav 140.170 hektar åker, 22.899 hektar äng, 6.421 hektar odlingsmark och 0.745 hektar impediment.

För egendomens förnyade utarrendering från den 14 mars 1914 utbjöds arrendet, som beräknats till 4,000 kronor för år, å auktion. Antagligt arrendeanbud erhöles emellertid ej trots upprepade auktioner. Vid denna tidpunkt begärde fångvårdsstyrelsen hos domänstyrelsen att få anvisning på några egendomar, som skulle kunna lämpa sig att användas för sysselsättning av fångar med jordbruksarbete. Domänstyrelsen gav då anvisning på bland andra ifrågavarande egendom och utarrenderade densamma i avvaktan på besked från fångvårdsstyrelsen i kortare perioder till den 14 mars 1918, varvid för de sista bägge åren erhöles ett arrende av endast 1,800 kronor om året. Sedan frågan om egendomens disponerande för fångvården förfallit, har domänstyrelsen med hänsyn till egendomens dåliga skick i avseende till såväl byggnader som hävd och till de resultat, vartill arrendeauktionerna lett, låtit uppgöra förslag till styckning och försäljning av egendomen. Därjämte uppdrogs åt Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet att utarrendera egendomen på ytterligare ett år till den 14 mars 1919.

Angående denna egendom är att märka, att riksantikvariens med anledning av förfrågan från domänstyrelsen, huruvida manbyggnaden på egendomen hade ur historisk synpunkt det värde, att den borde bibehållas i kronans ägo, meddelat, att han låtit byggnaden besiktigas av sakkunnig och att av den till honom inlämnade rapporten härom framginge, att byggnaden utgjorde ena sidan av en år 1606 uppförd trelängad borg av sten samt att den såväl till sitt yttre som till sin fasta inredning vore av stort tidsintresse. Byggnaden borde därför enligt riksantikvariens mening bibehållas i kronans ägo, och dess yttre och inre karaktär borde ej få förändras utan riksantikvariens tillstånd. I den händelse försäljning likväl skulle anses nödvändig, borde sådan enligt riksantikvariens åsikt icke ske utan särskilda undantagsbestämmelser,

[2].

Sandbykungsgård nr 14 i Kristianstads län.

vilka stadgade, att den nye ägaren ej finge förändra byggnadens vare sig yttre eller inre karaktär eller några av dess fasta inventarier utan tillstånd av riksantikvarien.

Vederbörande uppskattningsmän hava vid den på domänstyrelsens föranstaltande år 1917 verkställda förrättningen föreslagit, att de å en av extra lantmätaren Axel Sandberg år 1917 upprättad karta över egendomen med litt. C, D, E, F, G, H, I och K betecknade områden, av vilka de med litt. I och K utmärkta äro försedda med innehavarna tillhöriga hus, måtte upplåtas, litt. C till Norra Sandby kommun till skolestomt och de andra till egna hem, samt att återstoden av egendomen, betecknad med litt B, med en areal av 110.577 hektar måtte ånyo utarrenderas. Dessa områden äro å kartan utmärkta med röda gränslinjer.

Alternativt hava uppskattningsmännen föreslagit, att området litt. B måtte disponeras så, att de med litt Bb, Bc, Bd, Be, Bf, Bg och Bh å kartan utmärkta områden, av vilka litt. Bb vore försett med stathus, tillhöriga egendomens nuvarande arrendator Abraham Johnsson och de övriga vore obebyggda, upplåtes till egna hem, samt att det med litt. Ba utmärkta området med egendomens åbyggnader försålles å auktion under villkor, att köparen icke finge utan riksantikvariens tillstånd förändra manbyggnadens yttre eller inre karaktär eller någon av dess fasta inredningar. Områdena litt. Be, Bf, Bg och Bh borde på grund av sitt sankt läge säljas utan byggnadsskyldighet. Uppdelningen av området litt B i litt. Ba—Bh är å kartan åskådliggjort med gröna gränslinjer.

Kungl. Maj:t har den 8 mars 1918 medgivit, att lotten litt. C finge försäljas till Norra Sandby kommun mot en köpeskilling, som skulle utgå enligt reglerna för expropriation.

De övriga styckningslotterna hava med nedannämnda arealer åsatts följande värden:

Litt å kartan	Areal hektar	Saluvärde kronor	Litt. å kartan	Areal hektar	Saluvärde kronor
Ba	63.114	43,700:—	D	6.169	4,300:—
Bb	8.226	4,070:—	E	6.333	4,450:—
Bc	10.068	6,240:—	F	8.952	4,850:—
Bd	10.330	6,500:—	G	13.039	8,780:—
Be	4.294	1,720:—	H	13.119	6,500:—
Bf	4.910	1,964:—	I	9.336	3,600:—
Bg	4.784	1,920:—	K	0.984	790:—
Bh	4.724	1,860:—			

Arrendevärdet å hela lotten litt. B har uppskattats till 2,800 kronor. Nybyggnader hava ansetts erforderliga för en beräknad kostnad av 10,468 kronor, varjämte ett stathus borde inlösas för 1,400 kronor.

En av uppskattningsmännen, ledamoten av riksdagens första kammare Johan Nils-son i Skottlandshus har för sin del ansett, att egendomen borde i sin helhet behållas i kronans ägo och ånyo utarrenderas.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har tillstyrkt bifall till uppskattningsmännens förslag, såvitt desamma avsåge huvudlottens (litt. B) bibehållande i kronans ägo och förnyade utarrendering samt övriga lotters försäljning på angivet sätt.

Då det visat sig omöjligt att erhålla ett antagligt arrendeanbud å egendomen och det nu å lotten litt. B uppskattade arrendevärdet icke motsvarade skälig avkastning av denna lott, särskilt om hänsyn toges till den dyrbara nybyggnad, som erfordrades där, har domänstyrelsen ansett det vara ur ekonomisk synpunkt för kronan fördelaktigast att försälja hela den nu utarrenderade delen av egendomen.

Utredningen i detta ärende synes mig utvisa, att bibehållandet av ifrågavarande jordbruksegendom i kronans ägo icke är ekonomiskt fördelaktigt eller eljest av något allmänt behov betingat. Då därjämte vid försäljning av egendomens huvudgård betryggande anordningar torde kunna träffas för bevarande för framtiden av den ur historisk synpunkt värdefulla manbyggnaden å egendomen, anser jag mig därför kunna ansluta mig till det av domänstyrelsen förordade försäljningsförslaget. Lägenheterna litt. Be, Bf, Bg och Bh böra säljas utan skyldighet för köpare att bebygga desamma. I försäljningarna böra ingå endast de hus, som tillhöra kronan.

Departementschefen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att lägenheterna litt. Bb, Bc, Bd, Be, Bf, Bg, Bh, D, E, F, G, H, I och K må var för sig med ovan angivet område från förra militiebostället $3\frac{3}{4}$ mantal Sandby kungsgård nr 14 i Norra Sandby socken av Kristianstads län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels ock att området litt. Ba av samma egendom må å offentlig auktion försäljas till den högst

bjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor, under förbindelse för köparen att icke förändra den å ägolotten befintliga manbyggnadens vare sig yttre eller inre karaktär eller några av dess fasta inventarier utan tillstånd av riksantikvarien.

3:o.

[3.] Förre militiebostället 1 mantal Häggenäs nr 12 i Fulltofta socken av Malmöhus län är utarrenderat till den 14 mars 1920 mot ett årligt arrende av 700 kronor. Egendomen, som är belägen 9 kilometer från Hör och 3 kilometer från Ludvigsborgs järnvägsstation, består av fyra skiften nämligen, hemskiftet, fäladsskiftet, västra torvmosseskiftet och sjö-mosseskiftet, samt har en areal av tillhopa 97.313 hektar, därav 2.487 hektar tomter, åker och dylikt, 56.151 hektar odlingsmark samt 38.675 hektar impediment.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, att det på 1 kilometers avstånd från gården belägna västra torvmosseskiftet, omfattande 0.535 hektar, därav 0.125 hektar åker och 0.410 hektar odlingsmark, måtte såsom olämpligt att bruka under huvudgården och ej heller lämpligt till bebyggande försäljas utan skyldighet för köpare att bebygga det-samma.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet har ansett, att ifrågava-rande skifte borde försäljas till den högstbjudande och således icke i den ordning, som för egnahemslägenheter vore stadgad, enär föga utsikt förefunnes att i sistnämnda ordning få spekulant å området.

Domänstyrelsen har ej haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts befallningshavandes förslag.

Jag hemställer, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att det till förre militiebostället 1 mantal Häggenäs nr 12 i Fulltofta socken av Malmöhus län hörande västra torvmosseskiftet må med ovan angivet område försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor.

4:o.

Den 17 november 1914 förordnade Kungl. Maj:t att, sedan förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Labol nr 1 i Spekeröds socken av Göteborgs och Bohus län, vilken egendom var för statsverkets räkning utarrenderad till den 14 mars 1916 mot ett årligt arrende av 575 kronor, blivit genom ägostyckning delad i fem lotter i huvudsaklig överensstämmelse med ett av vederbörande uppskattningsmän uppgjort förslag, egendomens skogsmark jämte viss inägojord med en areal av 58.416 hektar skulle införlivas med kronoparken Svartedalen samt en lott, omfattande huvudgården med undantag av berörda skogsmark, med en areal av 20.900 hektar, skulle å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande.

[4.]
 Labol nr 1
 under krono-
 parken
 Svartedalen i
 Göteborgs och
 Bohus län.

Den 1 december 1916 antog Kungl. Maj:t ett av fastighetsägaren J. E. Nyström avgivet anbud å sistnämnda lott, vilken tillträtts den 14 mars 1917.

I ingiven skrift har nu bemälda Nyström anført, att han funnit, att gränsen mellan den inköpta lotten och den i kronans ägo behållna delen av egendomen dragits så nära åbyggnaderna å nämnda lott, att utrymme saknades för gårdsplan samt till svängrum vid körslor ävensom för upplag. Därjämte saknades för denna lott tillgång till bete och husbehovsbränsle. Han har därför anhållit att få köpa ett område om 21.357 hektar av kronans angränsande utmärk, till största delen bestående av berg och till skogsodling mindre lämplig mark, vilket område utmärkts å ett av distriktslantmätaren Eskil Janson verkställt kartutdrag.

Sedan avstyrkande yttranden avgivits av vederbörande jägmästare och domänintendent ävensom Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet samt sökanden inkommit med ytterligare skrifter, blev hans ansökning i förnyade yttrauden tillstyrkt av bemälda tjänstemän och länsstyrelse ävensom av överjägmästaren i södra distriktet. I utlåtande den 28 september 1917 anförde domänstyrelsen, att området visserligen till största delen utgjordes av berg med grund jordbetäckning, beväxt med dåliga martallar, och blott till en mindre del av gräsbunden, delvis sidländ betesmark, beväxt med al, men att då området låge mycket exponerat och det syntes kunna befaras, att den med mycken möda och kostnad uppdragna skogen skulle äventyras genom en försäljning utan betryggande garantier, styrelsen ansåge sig böra avstyrka framställningen.

Nyström inkom härefter med förnyad ansökan att få inköpa området och bifogade därvid ett intyg av vederbörande jägmästare, av innehåll bland annat, att utmarkens gräns ginge ända intill sökandens gårdshus; att den uthålliga avkastning, som kunde beräknas av skogen å området, torde bliva ringa i jämförelse med rantan å köpeskillingen; att området, vilket sluttade mot väster, hade ett starkt exponerat läge men ej vore av någon betydelse såsom skydd för den övriga delen av utmarken, därest vid östra gränsen en remsa bibehölles åt kronan, samt att området onekligen skulle vara av stor betydelse för Nyströms fastighet.

Sedan domänstyrelsen i utlåtande häröver den 23 november 1917 förmält sig med hänsyn till vad jägmästaren sålunda anfört icke vidare vilja motsätta sig försäljning av området i den omfattning, jägmästaren angivit, blev på sökandens bekostnad värdering å detta område förrättad, varvid detsamma med en areal av 20.235 hektar uppskattades till ett värde av 3,050 kronor, därav 1,780 kronor för växande skog. Därvid framhölls, att kronan borde vid områdets försäljning förbehålla sig del i egendomens utfartsväg genom såväl skogen som inägorna.

*Departement-
schefen.*

Då numera samtliga myndigheter tillstyrkt Nyströms ansökning att få inköpa viss del av ifrågavarande egendom, anser jag mig också kunna förorda ansökningen i den utsträckning, vederbörande jägmästare senast föreslagit. Jag hemställer alltså, att Eders Kungl Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att ovannämnda område om 20.235 hektar må från förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Labol nr 1 i Spekeröds socken av Göteborgs och Bohus län försäljas till J. E. Nyström i Labol mot en köpeskillning av 3,050 kronor, att vid tillträdet kontant inbetalas till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet, samt under villkor i övrigt:

att köparen bestrider alla med områdets avskiljande och lagfart å fänget förenade kostnader;

att områdets innehavare skall vara skyldig uppsätta och för framtiden underhålla stängsel i gränsen mot kronans mark; samt

att kronan förbehålles rätt till utfartsväg på sätt vid värderingen av området föreslagits.

5:o.

I en till Kungl. Maj:t ingiven ansökning har Ignar Andén såsom ensam innehavare av firman L. J. Vingqvists i Frissla fabriker och halva vattenrätten i Hjältorps ström i Häggån, genom sin förmyndare doktor Ludvig Andén anhållit, att få genom köp förvärva andra hälften av samma vattenrätt, hörande till det av sökanden till den 14 mars 1926 mot ett årligt arrende av 980 kronor arrenderade förra militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Hjältorp nr 1 Västergården i Frissla socken av Älvsborgs län, samt därjämte att få köpa av dithörande strand nödiga utmål för såg och för dammfäste samt i övrigt längs stranden ett mindre område med hänsyn till vattenrätten, allt i enlighet med ansökningen bifogat yttrande rörande storleken och värdet av denna vattenkraft, av-givet av aktiebolaget vattenbyggnadsbyrån.

[5.]
Hjältorp nr 1
Västergården
i Älvsborgs
län.

Till stöd för ansökningen har sökanden framhållit, bland annat, följande. Det mycket växlande vattentillflödet uti ifrågavarande vatten-drag gjorde behovet av en mera rationell vattenhushållning genom an-läggning av en utjämningsbassäng mycket betydelsefullt, en betydelse som framginge bland annat därav, att under dagsdrift vid närmast ovan-för liggande kraftverk, Häggårda, med Frisjön till magasin, motsvarande vattenmängd på grund av just det befintliga avståndet och strömbastig-heten passerade Hjältorps ström nattetid, så länge dämmningsmöjlighet saknades. Sökandens kraftbehov behövde därjämte ökas till det dubbla genom fabrikenas utveckling, senast i följd av den genom den nuva-rande garnbristen betingade nödvändigheten för sökanden att anlägga spinnerier — ett för ullgarn, nyligen igångsatt, och ett för bomullsgarn, under byggnad —, vilket ökade kraftbehov tydligen framginge även därav, att sökanden förutom förut befintlig ångreservstation måst inköpa ett dieselmotoraggregat å 450 hästkrafter. Sökanden önskade vidare att minska en dyrbar import av stenkol för ångmaskinen och av brännolja för dieselmotorn, en synpunkt av även nationalekonomisk betydelse. Sökandens fabriker hade stor, välkänd och lätt insedd betydelse för det allmänna, i första hand för den stora arbetarbefolkningen därstädes och för Frissla kommun. Kronans kraftbelopp i strömmen ägde i och för sig ringa vikt i annans hand än sökandens och skulle till och med efter en dyrbar utbyggnad komma att få ringa vikt för det allmänna, då Frissla samhälle utom från sökandens kraftverk hade god tillgång på elektrisk ström för såväl belysning som kraft från Lekvads kraftbolag, vilket distribuerade sådan ström såväl från egen som från Borås stads

kraftstationer, vilka tre kraftkällor hade ledningar i Frissla, två i själva bysamhället och den tredje två kilometer däriifrån, varjämte Trollhätte kraftverk framdragit ledning till trakten. Kostnaderna för en utjämningsbassäng, av vattenbyggnadsbyrån beräknade till cirka 100,000 kronor, vore så betydliga och utgifterna för dess underhåll och skötsel så väsentliga, att sökanden tydligen icke kunde sätta i verket detta icke blott för sökanden utan även för all nedanför befintlig vattenkraft och därmed för stat och kommuner nyttiga företag, utan att sökanden hade visshet om att för all framtid disponera över hela Hjältorps ström med full äganderätt.

*Aktiebolaget
vattenbygg-
nadsbyrån.*

Kronan äger för Hjältorp Västergården ena och firman L. J. Vingqvist andra stranden i Hjältorps ström. Av den av vattenbyggnadsbyrån gjorda utredningen framgår, att firman Vingqvist utnyttjar hela vattenmängden medelst en å dess strand belägen elektrisk kraftanläggning, som driver väveri och spinneri; dessutom drives tidvis en å kronans strand belägen såg.

Av vattenbyggnadsbyråns utredning inhämtas vidare:

Den för kraftanläggningen utnyttjade fallhöjden utgör vid lågvatten 13.7 meter. Fallhöjden längs kronoegendomen Hjältorps strand är enligt vattenfallskommitténs utredning av år 1903 13.95 meter. Vattenmängden uppges i kommitténs utredning vid lågvatten utgöra 0.8 å 1.1 kbm. i sekunden. Den så kallade industriella medelvattenmängden, i genomsnitt tillgänglig cirka 9 månader per år, uppges till 1.6 å 1.9 kbm. i sekunden. Observationer, som tidigare företagits vid utloppet från den längre upp i vattendraget belägna Frisjön, överensstämma med ovannämnda uppgifter beträffande lågvattenmängden; 9-månaders vattenmängden bör däremot uppskattas till i genomsnitt cirka 2.2 kbm. i sekunden vid Frissla. Efter numera genomförd reglering av Frisjön i samband med utbyggnad av Borås stads kraftverk vid Häggårda kan normalt påräknas en vattenmängd av 2 å 2.5 kbm. i sekunden i genomsnitt under dygnet, varvid dock bör märkas, att avrinningen varierar avsevärt, eller från cirka 6 kbm. till cirka $\frac{1}{3}$ kbm. i sekunden. Under vattenfattiga år kan avrinningen beräknas nedgå till cirka 1.7 kbm. i sekunden dygnet runt. I enlighet härmed har vattenbyggnadsbyrån beräknat kronans andel av fallet efter Frisjöns reglering representera i turbinhästkrafter vid lågvattenstillfällen 120 och normalt 140 å 175, allt i genomsnitt under dygnet.

För närvarande är, på grund av den varierande avtappningen vid Häggårda, det uttagbara effektbeloppet tidvis under dygnet avsevärt lägre

än som ovan angivits. Möjlighet finnes att under kortare tid av dygnet uttaga ett större effektbelopp genom att ovanför anläggningen inrätta ett särskilt dygnsmagasin för utjämning med hänsyn till tillrinningens och avtappningens variationer.

Fallvärdet å kronoegendomen Hjältorps andel i vattenkraften har vattenbyggnadsbyrån genom jämförelse med de värden, som användes år 1912 vid för-äljning till Borås stad av kronans vattenrätt i Slottsån vid Öresten, ansett kunna uppskattas till cirka 24,800 kronor, som dock på grund av den vid Hjältorp starkt fluktuerande vattentillförseln ansetts böra nedsättas till cirka 20,000 kronor. Häri ingår ej värdet av mark eller befintliga byggnader.

Sedan domänstyrelsen anbefallts att efter vederbörandes hörande avgiva utlåtande i ärendet, överlämnade styrelsen med skrivelse den 29 augusti 1917 infortrade yttranden från vederbörande länsman samt domänintendenten och Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet.

Länsmannen i orten har anfört bland annat följande. Vattenfallet torde ej, om det fortfarande bleve delat, kunna med någon fördel utnyttjas för statens räkning, vadan skäl ej syntes föreligga att avstyrka bifall till ansökningsen. Länsmannen ansåge sig dock böra hemställa, att vid upplåtandet fästes det villkor, att kronoegendomen Hjältorp samt ortsbefolkningen förbehölles rätt till viss i förhållande till kraftalstringen lämplig mängd kraft till självkostnads- eller mot annat på förhand fastställt lämpligt pris, en hemställan som syntes länsmannen så mycket mer beaktansvärd, som det borde vara för det allmänna synnerligen nödvändigt, att mer än ett intresse tillgodosåges vid utnyttjandet av inom orten befintliga kraftkällor.

Länsmannen.

Domänintendenten har framhållit, att på kronans sida av strömmen hade förr funnits en kvarn, vilken nu av arrendatorn med domänstyrelsens medgivande utbytts mot en såg, som dreves endast vid vårflöden. Kronans egendom hade sålunda ej kunnat till fullo utnyttja sin vattenrätt. Den vid arrendeuppskattning fastställda avgälden för vattenrätten, 350 kronor per år, torde nog få anses skälig i förhållande till boställets möjlighet att utnyttja vattnet. Nu hade arrendatorn så gott som slopat anläggningarna på kronans sida av fallet och tagit hela vattenkraften till sin fabrik. Härvid hade han dels kunnat utnyttja vattnet under hela året och dels kunnat utnyttja vattnet mycket bättre än med boställets primitiva anläggningar. Fördelen för firman Ving-

Domänintendenten.

qvist att få förvärva vattnet i dessa tider vore så stor, att köpeskillingen för vattenrätten enligt domänintendentens åsikt kunde höjas till 31,000 kronor. Ett av vattenbyggnadsbyrån framställt förslag, att arrendatorn skulle äga rätt till avdrag å salupriset för skillnaden mellan förenämnda avgäld, 350 kronor, och 5 procents ränta å köpekillingen under den del av arrendetiden, som kvarstode, kunde domänintendenten icke biträda, enär, om det för arrendatorn vore fördelaktigt, att från arrendet utbrötes en viss del, detta borde ske utan vederlag eller gottgörelse. Utöver det av domänintendenten föreslagna priset för vattenrätten borde ersättning utgå för den strandrätt, som toges i anspråk, och för den skada genom uppdämning eller flöden, som tillskyndades kronaus egendom. Vid uttagande av strandrätt borde utmålet ej tagas så, att ett kronoegendomen tillhörigt synnerligen rikt och värdefullt grustag strax invid vattenfallet medtoges.

*Kungl. Maj:ts
befallnings-
havande.*

Kungl. Maj:ts befallningshavande har förklarat sig ej hava något att erinra mot sökandens anhållan att få med äganderätt förvärva vattenfallet jämte erforderligt utmål och strandområde. Dock ansåge Kungl. Maj:ts befallningshavande i likhet med domänintendenten, att vid bestämmandet av köpeskillingen avseende icke uteslutande borde fästas vid en på rent tekniska beräkningar grundad värdering. Den av domänintendenten föreslagna köpeskillingen, 31,000 kronor, kunde icke anses för hög. Vad domänintendenten i övrigt anfört syntes jämväl värt att tagas i övervägande vid bestämmandet av villkoren för en eventuell upplåtelse.

*Domänsty-
ren 25/6 1917.*

Då biträde av tekniskt sakkunnig syntes erforderligt för bedömande av den av sökanden framlagda utredningen om vattenkraftens storlek och värde, gjorde domänstyrelsen i skrivelse den 25 maj 1917 hemställen i sådant syfte. Därvid överlämnade styrelsen från sökanden infordrad karta med beskrivning över det utmål, han önskade förvärva, utvisande att utmålet, vari det av domänintendenten omnämnda grustaget icke inginge, skulle hava en areal av 1.161 hektar, därav 0.801 hektar inrösningsjord och 0.360 hektar avrösningsjord.

*Vattenfalls-
styrelsen.*

Sedan därefter vattenfallsstyrelsen anbefallts att avgiva utlåtande i ärendet, har nämnda styrelse i utlåtande den 29 augusti 1917 anfört följande. Från vattenfallsstyrelsens sida funnes intet att erinra mot sökandens framställning, då den ifrågavarande fallsträckan icke hade sådan storlek eller sådant läge, att den borde förbehållas för något kronans

särskilda ändamål. Vid beräkning av det belopp, 20,000 kronor, var till vattenkraften enligt aktiebolaget vattenbyggnadsbyråns värdering uppskattats, syntes vid jämförelse med andra av vattenfallsstyrelsen verkställda uppskattningar någon invändning av betydelse visserligen ej vara att göra ur rent tekniska synpunkter. Emellertid hade fallvärdena under de sista åren avsevärt stigit i pris. Då vidare fallet efter dygnsreglering kunde utbyggas för ett avsevärt högre effektbelopp än vattenbyggnadsbyrån ifrågasatt, hade vattenfallsstyrelsen funnit det av nämnda byrå uppskattade värdet väl lågt; och syntes det samma, jämväl med hänsyn till den stora efterfrågan på kraft i orten, enligt styrelsens åsikt böra höjas till det av vederbörande domänintendent föreslagna och av Kungl. Maj:ts befälningshavande förordade beloppet, 31,000 kronor, däri icke inräknat lösen för nödigt utmål och annan mark. Vattenbyggnadsbyråns förslag om en eventuell minskning i köpeskillingen med hänsyn till det relativt låga arrende, som sökanden eljest, i händelse köp ej komme till stånd, haft att erlägga, kunde vattenfallsstyrelsen ej biträda. Vad beträffade den av domänintendenten gjorda hemställan, att för skada, som genom uppdamning komme att tillskyndas kronoegendomen, särskild ersättning borde utgå, syntes frågan därom icke böra bliva föremål för behandling vid prövning av förevarande ansökan, utan uppskattning av berörda skada i sinom tid ske genom syn i vederbörlig ordning. Under återopande av vad sålunda anförts har vattenfallsstyrelsen hemställt, att den del av köpeskillingen, som skulle anses utgöra ersättning för berörda från staten förvärvade vattenrätt, icke måtte sättas till lägre belopp än 31,000 kronor.

Med anledning av domänstyrelsens förenämnda hemställan förordnades distrikt-chefen överstlöjtnanten T. Helleberg att såsom tekniskt sakkunnig biträda domänstyrelsen i och för bestämmandet av storleken av värdet av ifrågavarande vattenkraft.

*Distrikts-
chefen Helle-
berg.*

Distriktschefen Helleberg har i avgivet utlåtande anført, bland annat, följande. Genom avtappningen från Frisjön, sådan den gemensligen sköttes, bleve vattentillgången vid Hjältorp tämligen oregelbunden. Därtill komme, enligt samstämmiga uppgifter från flera håll, att det vatten, som tappades från Frisjön på eftermiddagen, ej framkomme till Hjältorp förrän på efternatten och sålunda på en för verksamheten mindre tjänlig tid. Överhuvudtaget måste dock Frisjöns reglering anses hava höjt värdet av Hjältorpsfallet. Mot vattenbyggnadsbyråns beräkning av fallets värde, vilken grundade sig på ett pris av 207 kronor för hästkraft i överensstämmelse med värderingen av kronans vattenkraft i Slottsån

vid Öresten, syntes intet vara att erinra, om förhållandena liknade dem, som rådde på orten år 1911. Hästkraften producerades icke billigare vid Hjältorp än vid Öresten på grund av den å förra platsen jämförelsevis ringa fallhöjden, 13.95 meter gentemot 41.36 meter. Från det härigenom för 120 hästkrafter erhållna värdet, 24,840 kronor, hade vattenbyggnadsbyrån sedan avdragit 4,840 kronor på grund av den starkt fluktuerande vattentilförseln vid Hjältorp. Huruvida detta belopp verkligen motsvarade det intrång, som obestriddigen orsakades av nämnda förhållande, vore svårt att bedöma, då alla sifferuppgifter härom saknades. I alla händelser borde, såsom under ärendets behandling ifrågasatts, det föreslagna värdet, 20,000 kronor, höjas till ett belopp, som bättre motsvarade nu gällande priser å vattenkraft, vilka vore ansenligt högre än de, som gällde år 1911, även med hänsyn tagen till de jämväl ökade monteringskostnaderna. Säkerligen vore siffran 31,000 kronor icke för hög.

Väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i utlåtande den 24 januari 1918 anfört, att styrelsen ej hade något att erinra mot det av olika myndigheter och tjänstemän som minimivärde å själva vattenkraften upptagna beloppet, 31,000 kronor. Emellertid borde tagas under övervägande, i vilken utsträckning kraft från fallet ifråga borde reserveras för jordbrukets i trakten behov. Härutinnan hade av domänintendenten anförts, att i denna trakt funnes god tillgång på elektrisk kraft från många håll, varför något villkor i sådan riktning icke torde behöva fästas vid försäljningen. Men då det onekligen vore av stort värde, särskilt sedan numera frågan om jordbrukets elektrifiering vore att anses som löst, att hava fri tillgång till för bostället Hjältorp erforderlig kraft, syntes det ytterst lämpligt, att vid ett definitivt avsöndrande av vattenkraften från bostället dock därav reserverades vad som kunde erfordras till boställets förseende med belysning och kraft för jordbruksändamål. Härför erfordrades icke mer än högst 20 hästkrafter, räknat på turbinaxeln. Denna maximieffekt motsvarades av en medeffekt under 5 hästkrafter och spelade således för köparen mycket liten roll. Liknande villkor om fri rätt till viss kraftmängd hade vid riksdagen år 1903 godkänts beträffande försäljning av den kronoegendomen Vall tillhöriga andel i Prästforsen i Gavleån.

Domän-
styrelsen
8/2 1918.

I utlåtande den 8 februari 1918 har domänstyrelsen, då ifrågasvarande vattenkraft icke syntes kunna med fördel utnyttjas för något kronans ändamål, biträtt förslaget om vattenkraftens försäljning och

därvid föreslagit bland annat, att köpeskillingen ej borde få, i vad den belöpte på vattenkraften, däri icke inräknat lösen för utmålet, understiga 31,000 kronor, att den måtte bestämmas av tre gode män, utsedda i vanlig ordning, samt att köparen eller hans rättsinnehavare skulle vara skyldiga att kostnadsfritt tillhandahålla innehavaren av Hjältorps kronoegendom elektrisk kraft enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag.

Såsom framgår av den nu lämnade redogörelsen hava samtliga i ärendet hörda myndigheter tillstyrkt försäljning av ifrågavarande vattenkraft. Jag anser mig också kunna tillstyrka sådan försäljning på av domänstyrelsen föreslagna villkor och hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

Departementschefen.

att den till förra militiebostället $\frac{5}{8}$ mantal Hjältorp nr 1 Västergården i Frissla socken av Älvsborgs län hörande vattenkraften i Hjältorps ström jämte det å handlingarna bifogad karta utmärkta utmål om 1.161 hektar må till Ignar Andén försäljas mot en köpeskillning, som skall utgå efter ty i gällande lag om expropriation är föreskrivet och till beloppet på Andéns bekostnad bestämmas av tre gode män, av vilka Kungl. Maj:ts befallningshavande och Andén vardera utse en och domaren i orten den tredje, dock att köpeskillingen för vattenkraften, däri icke inräknat lösen för utmålet, icke må bestämmas till lägre belopp än 31,000 kronor, samt under villkor i övrigt:

att köpeskillingen erlägges kontant vid tillträdet till Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet;

att områdets innehavare skall vara skyldig att, där så påfordras, i gränsen mellan utmålet och kronans mark uppsätta och för framtiden underhålla lämpligt stängsel;

att köparen eller hans rättsinnehavare skola vara skyldiga att vid kraftstation i Hjältorps ström kostnadsfritt tillhandahålla innehavaren av förenämnda hemman elektrisk kraft till belopp, motsvarande 20 hästkrafter på turbinaxel, till säkerhet varför inteckning skall lämnas i den försålda fastigheten; samt

att köparen ensam skall vidkännas de med områdets avskiljande och lagfart å fänget förenade kostnader.

6:o.

[6.]
Regumatorp
nr 2 Millom-
gård. n i
Skaraborgs
län.

Kronoegendomen $\frac{3}{4}$ mantal Regumatorp nr 2 Millomgården i Sjögerstads socken av Skaraborgs län är utarrenderad till den 14 mars 1920 mot ett årligt arrende av 630 kronor. Egendomen, som är belägen 8 kilometer från Skövde stad och 2 kilometer från Skultorps järnvägsstation, har sitt område fördelat i fyra skiften: hemskiftet, det s. k. utskiftet och de på respektive 3 och 4 kilometers avstånd från hemskiftet belägna ängsskiftet och skogsskiftet. Egendomen innehåller en sammanlagd areal av 53.352 hektar, därav 26 677 hektar åker och tomter, 1 950 hektar ängsmark, 22.395 hektar avrösningsjord och 2.330 hektar impediment. I denna areal ingår viss mark, som upplåtits till västra stambanan.

Å egendomen finnas två kalkbrott, båda belägna å utskiftet nära Skultorps järnvägsstation.

Uppskattningsmännen hava under hänvisning till en av extra lantmätaren E. O. Jansson år 1917 över egendomen upprättad karta föreslagit, att egendomen med undantag av skogsskiftet måtte försäljas och därvid styckas i följande lotter:

litt. a, omfattande å kartan ägofigurerna nr 19—21 och av 22, med en areal av 1.828 hektar, nästan uteslutande avrösningsjord, samt saluvärderad till 3,900 kronor, därav 2,250 kronor för ett å lotten beläget kalkbrott;

litt. b, omfattande å kartan ägofigurerna nr av 22 och 23, med en areal av 1.035 hektar avrösningsjord och saluvärderad till 1,075 kronor;

litt. c, omfattande å kartan ägofigurerna nr 70 och 71, med en areal av 0.500 hektar, varav 0.452 hektar åker, och saluvärderad till 400 kronor;

litt. e, omfattande å kartan ägofigurerna nr 25—69, med en areal av 15.750 hektar samt saluvärderad till 32,000 kronor, därav 25,000 kronor för ett å lotten beläget kalkbrott. Å lotten finnes en lägenhet, omfattande å kartan ägofigurerna 25—27 och bebyggd med en stuga, tillhörig nuvarande innehavarinnan änkan Albertina Wennergren, för vilken förbehåll borde göras om rätt att under hennes återstående livstid få mot utgörande av en årlig avgäld av 15 kronor bruka och bebo lägenheten;

ängsskiftet, omfattande å kartan ägofiguren nr 108, med en areal av 1.270 hektar äng och odlingsmark och saluvärderad till 650 kronor; samt

hemskiftet, omfattande å kartan ägofigurerna nr 1—15, 18 och 74

—96, med en areal av 20.772 hektar samt saluvärderad till 29,000 kronor, därav 14,000 kronor för kalkberg, som finnas å detta skifte.

Lotten litt. c hava uppskattningsmännen ansett böra hembjudas Karl Fredrik Andersson, Mauedal, Skultorp, vilken arrenderat området sedan 10 år och äger en lägenhet därintill. Övriga lotter borde försäljas å offentlig auktion.

Skogsskiftet borde såsom kronopark bibehållas i kronans ägo.

Kungl. Maj:ts befallningshavande, överjägmästaren i västra distriktet samt domänstyrelsen hava tillstyrkt bifall till uppskattningsmännens förslag.

Även jag instämmer i samma förslag och hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att ägolotten litt. c må från kronoegendomen $\frac{3}{4}$ mantal Regumatorp nr 2 Millomgården i Sjögerstads socken av Skaraborgs län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar samt hembjudas ägolottens nuvarande brukare Karl Fredrik Andersson;

dels ock att egendomens hemsifte samt ägolotterna litt. a, b och e ävensom ängsskiftet må vart för sig med ovan angivet område försäljas å offentlig auktion till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor samt, vad ägolotten litt. e beträffar, med förbehåll om rätt för änkan Albertina Wennergren att under sin återstående livstid mot en årlig avgäld av 15 kronor bebo och bruka den av henne innehavda lägenheten å denna lott.

7:o.

Kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 2 Hustru Britasgården och $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 3 Herr Persgården i Eggby socken av Skaraborgs län var utarrenderad till den 14 mars 1915 mot ett årligt arrende av 1,000 kronor. Egendomen, som är belägen 15 kilometer från Skara och 7 kilometer från Axvalls järnvägsstation, innehåller enligt uppgift av uppskattningsmännen och domänstyrelsen en areal av 103.931 hektar, därav 0.410 hektar tomt och trädgård, 37.857 hektar åker, 2.987 hektar äng, 10.725 hektar hagmark, 51.910 hektar skogsmark och 0.042 hektar impediment.

[7.]

Näs nr 2
Hustru Britas-
gården och
Näs nr 3
Herr Pers-
gården i
Skaraborgs
län.

I avvaktan på beslut om egendomens disposition har den utarrenderats för ett år i sänder till den 14 mars 1918 mot ett årligt arrende av 1,000 kronor. Domänstyrelsen har numera föranstaltat om egendomens skötsel och vård för tiden till den 14 mars 1919.

Å egendomen finnas följande lägenheter, nämligen Stora Klinten, Hermansdal, Falgrenstorp och Lilla Klinten. Falgrenstorp och Hermansdal äro försedda med nuvarande innehavarna tillhöriga byggnader.

Vid år 1912 hållen uppskattningsförrättning föreslogo uppskattningsmännen under hänvisning till en av förste lantmätaren G. A. Borgstedt år 1892 upprättad karta över egendomen, att Stora Klinten, Hermansdal och Falgrenstorp måtte försäljas, varemot Lilla Klinten såsom belägen å skogsmarken enligt deras mening borde behållas i kronans ägo.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet hade icke något att erinra mot förslaget.

Sedan vidlyftiga undersökningar skett angående rätta ägoinnehavet till lägenheten Falgrenstorp, hava rågångarna kring denna lägenhet numera blivit vederbörligen bestämda. Det har därvid befunnits, att till Falgrenstorp hörde avsevärt mindre areal än vad torpet tidigare ansetts innehålla. På grund härav hava uppskattningsmännen under år 1917 under hänvisning till en av e. lantmätaren E. O. Jansson år 1917 upprättad karta över lägenheten förrättat ny saluvärdering å densamma.

Beträffande Stora Klinten och Hermansdal har en jämkning i de förut föreslagna saluvärdena ansetts böra äga rum, då så lång tid förflutit, sedan saluvärderingen å dessa lägenheter förrättats. Sådan jämkning har under innevarande år verkstälts av domänintendenten i länet.

De till försäljning föreslagna lägenheterna hava med nedannämnda arealer numera åsatts följande saluvärden:

N a m n	Areal hektar	Saluvärde kronor
Stora Klinten	1.592	2,100: —
Hermansdal	0.872	900: —
Falgrenstorp	9.600	1,650: —

Vid försäljningen av Falgrenstorp har stamhemmanet ansetts böra förbehållas rätt till väg över lägenheten.

Domänstyrelsen har biträtt förslaget om försäljning av ifrågasvarande tre lägenheter.

Jag biträder även detta förslag och hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att lägenheterna Stora Klinten, Hermansdal och Falgrenstorp må var för sig med ovan angivet område från kronoegendomen $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 2 Hustru Britasgården och $\frac{1}{2}$ mantal Näs nr 3 Herr Persgården i Eggby socken av Skaraborgs län upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med förbehåll om rätt för innehavare av stamhemmanet till fri väg över lägenheten Falgrenstorp.

8:o.

Kronoegendomen 1 mantal Skålltorp nr 1 och 1 mantal Hallabo nr 2 i Skärvs socken av Skaraborgs län har varit utarrenderad till den 14 mars 1918 mot ett årligt arrende av 2,690 kronor. Egendomen är belägen 10 kilometer från Skara och 2 kilometer från Axvalls järnvägsstation. Den innehåller en sammanlagd areal av 414.910 hektar, därav 142.482 hektar tomt och åker, 24.896 hektar äng och odlingsjord, 242.489 hektar avrösningsjord samt 5.093 hektar impediment.

[8.]
Skålltorp nr 1
och Hallabo
nr 2 i Skara-
borgs län.

Av berörda areal är ett område om 16.573 hektar av Hallabo jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 3 juli 1916 upplåtet till Skaraborgs läns landsting att av landstinget disponeras för länets å egendomen Stora Ekeberg uppförda tuberkulossjukvårdsanstalt, så länge området användes för ifrågasvarande ändamål. Området motsvarar å en av extra lantmätaren E. O. Janson åren 1914—1916 över alla ägorna till egendomen upprättad karta ägofigurerna nr 184, 207—209, av 210, 211 och 212.

Domänstyrelsen har träffat avtal om egendomens skötsel och vård till den 14 mars 1919.

Uppskattningsmännen hava föreslagit, dels beträffande hemmanet Hallabo, att detsamma, med undantag av ovannämnda, för sanatorieändamål upplåtna område, som skulle genom avsöndring bibehållas i kronans ägo, måtte försäljas med de ägor, som å kartan omfatta ägofigurerna nr 210 a samt 213—406 med en areal av 42.502 hektar, därav 39.470 hektar åker, 1.605 hektar äng och odlingsmark, 0.820 hektar avrösningsjord samt 0.607 hektar impediment, dels ock att följande lägenheter måtte från hela arrendeegendomen upplåtas, nämligen: torpet Kockatorp, omfattande ägofigurerna 185—205 med en areal av 8.410

hektar, torpet Lilla Ekeberg, omfattande ägofigurerna 110—183 med en areal av 14.330 hektar samt torpet Storskogen, omfattande ägofigurerna 92—103 med en areal av 7.373 hektar.

De till försäljning föreslagna områdena hava saluvärderats, Hallabo till 27,000 kronor, därav för växande skog 833 kronor 97 öre Kockatorp till 5,050 kronor, därav för växande skog 6 kronor, Lilla Ekeberg till 7,375 kronor, därav för växande skog 1.402 kronor 58 öre samt Storskogen till 5,000 kronor, därav för växande skog 3,633 kronor 69 öre.

Av en av förstelantmätaren i länet verkställd utredning inhämtas, att det enligt lantmätarens förmenande syntes framgå, att arrendeegendomen i sin helhet visserligen vore till sina gränser fullt bestämd, men att de båda egendomarna Skålltorp och Hallabo ej hävdats var för sig särskilda ägor och att sålunda de å ovanberörda karta befintliga ägor torde vara gemensamma för båda egendomarna. Något hinder för de ifrågasatta upplåtelseerna syntes dock lantmätaren icke föreligga, varvid likväl lägenheterna borde avseändras från såväl Skålltorp nr 1 som Hallabo nr 2.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har anslutit sig till uppskattningsmännens förslag om försäljning av de tre torpen Kockatorp, Lilla Ekeberg och Storskogen, varemot förslaget i vad det rörde försäljning av hemmanet Hallabo med ovannämnda areal ej av Kungl. Maj:ts befallningshavande biträts, utan har Kungl. Maj:ts befallningshavande ansett, att detsamma borde utarrenderas såsom en lott för sig.

Överjägmästaren i västra distriktet har ej haft någon invändning att göra mot uppskattningsmännens förslag till försäljning av områden från egendomen.

Domänstyrelsen har instämt i uppskattningsmännens förslag.

Därefter har domänstyrelsen med tillstyrkan överlämnat särskilda av Gustaf Nordqvist i uppgiven egenskap av ägare till den angränsande egendomen $\frac{1}{16}$ mantal Bråneke gjorda ansökningar att få inköpa tre små områden, som genom järnvägen Skara—Timmersdala äro avskurna från kronoegendomens övriga ägor. Dessa områden, vilka å Jansons karta betecknats med nr 705, 706 och 706 a, innehålla tillhoppa en areal av 0.342 hektar och hava saluvärderats till 120 kronor.

Jag biträder domänstyrelsens förslag. Sistnämnda tre små områden böra säljas utan byggnadsskyldighet. Jag hemställer förty, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

dels att det i kronoegendomen 1 mantal Skålltorp nr 1 och 1 mantal Hallabo nr 2 i Skärvs socken

av Skaraborgs län ingående hemmanet Hallabo nr 2 må med ovan angivet område å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

dels att torplägenheterna Kockatorp, Lilla Ekeberg och Storskogen må var för sig med ovan angivet område från samma egendom upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar;

dels ock att ovannämnda tre områden om tillhoppa 0.342 hektar må från samma egendom upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från kronoegendomar, med rätt för Gustaf Nordqvist i Bråneke att erhålla hembud å desamma.

9:o.

Den 28 september 1913 beslöt Kungl. Maj:t, att på vissa villkor skulle för kronans räkning inköpas det skogskomplex i Kopparbergs län, som nu bildar kronoparken Garpenberg. Vissa i utkanten av denna skogsegendom, huvudsakligen å dess södra del utmed järnvägen Fors—Garpenberg belägna områden, som till övervägande del utgöras av inägor, har domänstyrelsen nu ansett böra avyttras, då deras skötsel såsom jordbruk verkade tyngande å förvaltningen av egendomen i övrigt och då de för hushållningen av egendomen ur skoglig synpunkt icke syntes vara behöfliga. Sedan domänstyrelsen givit vederbörande överjägmästare i uppdrag att låta uppräta kartor med beskrivningar över hemman eller delar av hemman under Garpenbergs kronopark, vilka ansåges böra avyttras, har överjägmästaren till styrelsen med yttrande jämte förslag till försäljning överlämnat fyra av skogstaxatorn Sam Tisell år 1916 upprättade kartor med beskrivningar över vissa områden av kronoparken. Därefter har domänintendenten i Västmanlands län B. R. Wolffram på framställning av styrelsen, efter förordnande av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län, jämte uppskattningsmän och med biträde av biträdande jägmästaren i Garpenbergs revirdel under åren 1916 och 1917 verkställt saluvärdering av förenämnda områden.

I protokollet för förrättningen har domänintendenten uppdelat de till försäljning avsedda områdena i 17 lotter, betecknade med romerska siffror I—XVII, vilka lotter betecknats å de av Tisell uppgjorda kartorna med röda romerska siffror och begränsningslinjer.

Bihug till riksdagens protokoll 1918. 1 saml. 336 häft. (Nr 376.)

4

[9.]

Garpenbergs
kronopark i
Kopparbergs
län.

Härefter har, på anmodan av domänstyrelsen, lantmäteristyrelsen i skrivelse den 7 december 1917 utlåtit sig rörande det sätt, varpå de till försäljning ifrågasatta områdena borde avskiljas från respektive stamfastigheter, och därvid överlämnat utdrag dels av en år 1856 av Hjalmar Bellander upprättad karta över hemmauet Persbo, dels av en år 1802 av G. P. Wicander upprättad karta över Hans Jönssons mantals ägor och skog i Yttersbennings by, dels ock av en av Olof Ramström år 1806 upprättad karta över Mats Ers hemmans ägor i Yttersbenning. Å dessa tre kartor äro omförmälda försäljningslotter utmärkta med gröna romerska siffror och begränsningslinjer.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län har i utlåtande den 30 januari 1918 förmått sig icke hava något att erinra mot försäljning till föreslagna pris av ägotterna i fråga.

I skrivelse den 25 februari 1918 har domänstyrelsen underställt denna försäljningsfråga Kungl. Maj:ts prövning och därvid anmält, att styrelsen förordnat om skötsel till den 14 mars 1919 av de lotter, som styrelsen förordade till försäljning. Styrelsen har beträffande domänintendentens och uppskattningsmännens förslag till försäljning erinrat, att den så kallade Åsgarnsmyren, som eventuellt föreslagits böra tilldelas den med nr V betecknade lotten, syntes böra bibehållas i kronans ägo, då den för kronan i en framtid syntes komma att bliva av värde; att med försäljning av lotten nr XV tillsvidare syntes böra anstå, då fråga uppstått om densamma uppdelande i ett antal mindre styckning-lotter, varigenom en för kronan förmånligare disposition därav än den nu föreslagna avyttringen syntes kunna komma till stånd; samt att de i saluvärderingsprotokollet angivna värdena å inom lotterna befintlig skog borde höjas i någon mån med hänsyn till det stegrade virkesvärdet. I övrigt har styrelsen anslutit sig till de förslag rörande de ifrågasatta försäljningarna, som avgivits av domänintendenten jämte uppskattningsmännen och biträdande jägmästaren. Styrelsen har tillika meddelat närmare uppgifter rörande de sålunda av styrelsen till försäljning föreslagna 16 lotterna, vilka med nedan angivna arealer blivit med iakttagande av nyssnämnda höjning i skogsvärdena åsatta följande saluvärden.

Nummer och litt.	Areal. hektar	Saluvärde. kronor
I. av Persbo	37.275	22,580
II. öster om järnvägen från Garpenberg, av Persbo	2.230	1,350
III. väster » » » » »	1.550	1,210
IV. av Persbo och Yttersbenning	31.655	10,565
V. » » » »	33.200	12,410

Nummer och litt.	Areal hektar	Saluvärde. kronor
VI. av Persbo och Yttersbenning	0.440	80
VII. » Yttersbenning	0.415	140
VIII. » »	0.523	190
IX. » »	0.480	180
X. » Persbo	0.105	30
XI. » »	0.315	75
XII. » »	0.335	80
XIII. » Realsbo	24.945	11,430
XIV. » Mörtarbo	10.040	5,110
XVI. » Jörnvik nr 1	18.270	6,440
XVII. » » »	39.390	22,210

Av dessa lotter hava de med nr I, IV och V betecknade av domänintendenten och uppskattningsmännen alternativt, såsom förmånligare för kronan, föreslagits böra försäljas såsom en lott. Sammanförandet borde åstadkomma ett högre realisationsvärde å lotterna genom att ett tilläggsvärde av 5,000 kronor å byggnaderna därvid borde kunna beräknas, så att lotternas sammanlagda värde bleve 50,555 kronor. Deras sammanlagda areal utgör 102.130 hektar med ett uppskattat saluvärde av 45,555 kronor. Kungl. Maj:ts befallningshavande och domänstyrelsen hava biträtt detta förslag.

Domänstyrelsen har vidare föreslagit, att lotterna nr II, III, VI, VII, VIII, IX, X, XI och XII måtte upplåtas såsom egnahemslägenheter och övriga lotter säljas å auktion. Lotterna nr VI, VII, VIII, IX, X och XI äro försedda med bostadsbyggnader, tillhöriga vederbörande innehavare av lotterna.

Enligt domänstyrelsens på lantmäteristyrelsens utredning grundade förslag skulle lotternas avskiljande ske i vissa fall genom ägostyckning och i andra fall genom jordavsöndring.

I likhet med domänstyrelsen anser jag försäljning böra ske av de av styrelsen därtill förordade 16 lotter med de av styrelsen för dessa lotter förordade områden. Jag kan däremot icke biträda uppskattningsmännens och myndigheternas uppfattning rörande lämpligheten av lotternas nr I, IV och V sammanslagning till en försäljningslott utan anser en försäljning av dessa tre lotter var för sig stå i bättre överensstämmelse med de principer, som böra ligga till grund för försäljning av mark från kronoegendomar. I avseende å försäljningssättet instämmer

Departementsschefen.

jag med domänstyrelsen, dock med den ändring, att jag anser jämväl ägotterna IV, V, XIII, XIV och XVI böra säljas såsom egnahems-lägenheter.

Jag hemställer därför, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att, sedan nedannämnda ägotter blivit avskilda från kronoparken Garpenberg i Kopparbergs län,

dels ägotterna nr I och XVII må var för sig med av domänstyrelsen föreslaget område å offentlig auktion försäljas till den högstbjudande under de i brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor;

dels ock ägotterna nr II, III, IV, V, VI, VII, VIII, IX, X, XI, XII, XIII, XIV och XVI, må var för sig med av domänstyrelsen föreslaget område upplåtas enligt gällande grunder för upplåtande av egnahems-lägenheter från kronoegendomar.

Statsrådets övriga ledamöter instämde i vad departementschefen hemställt uti de under 1:o—9:o här ovan antecknade ärenden.

Hans Maj:t Konungen behagade härtill lämna bifall samt förordnade, att proposition i dessa ämnen skulle med den lydelse, bil. . . . till detta protokoll utvisar, avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

J. Poss.
